

סובייקט ואובייקט, מגיפה ופאס

מלכה שיין

בהמשגה לאקאניאנית, פריצת המגיפה בעולם והתפשטותה כאש בשדה קוצים, הנה פריצה של ממשי, פריצה שהינה רכיב מובנה בטראומה.

מרי הלן ברוס הצביעה על התייחסותו של פרויד לטראומטיזם הראשוני, כרגע שבו הסובייקט והאובייקט חופפים ומתבטל ההבדל ביניהם¹. זוהי קריסה של הסובייקט לאובייקט. כנגזרת לוגית, ניתן להסיק מכאן שהמהלך הפרטיקולרי להיווסדות מחדש כסובייקט כרוך בחילוץ האובייקט מהמרחב של הסובייקט ומיקומו מחדש באחר.

הפסיכოזה מדגימה זאת היטב. בהרצאה של לאקאן לפסיכיאטרים שהתקיימה ב-1967-8 השווה את השיגעון לתקופה וטען כי מנקודת המבט של האובייקט "המשוגע הינו האדם החופשי", הוא חופשי מכיוון שהוא מחזיק באובייקט בכיסו. "הכיס", לאקאן טען זאת באופן ברור, מתייחס לתקופה.

בהתייחסותו לאמור לעיל, ציין פביאן נפרסטק² כי בניגוד לסובייקט הנירוטי, המשוגע אינו צריך לחפש את האובייקט בשדה של האחר, מאידך גיסא הוא גורם לו לסבול מעריצותו, למשל בקולות רודפניים. לפיכך, אמר, מבחינה קלינית כל העניין בהכוונת הריפוי הוא לחלץ את האובייקט לתחום של האחר. זה יוצר הקלה מיידית. אכן, ניתן להיווכח בקליניקה וגם לקרוא עדויות רבות על אפקטים של הקלה וייצוב אצל סובייקטים המתמודדים הפעם "כמו כולם", עם פריצת הפנדמיה, כאובייקט ממשי באחר.

גם בנירוזה ניכרים המאמצים לכונן מחדש את הסובייקט, לחלץ את האובייקט לשדה של האחר, ניתן להחשיב את מאמץ הניסוח והמסירה של שורות אלה כעדות חיה לכך. במונחים של הזמן הלוגי שניסח מילר, "הרף העין להיווכח", כלומר, הרגע הטראומטי שהלם בסובייקט, הינו ייחודי לכל אחד. גם משך "הזמן להבין" ו"הרגע לסכם" אינו נקבע באופן אוניברסלי. באותה מידה, אופני המיקום מחדש של האובייקט באחר כמו גם האתיקה והעמדה כלפיו הנם ייחודיים לכל סובייקט וסובייקט. הממשי ה"מבוית" באובייקט וממוקם בגוף כ"זר", מניע גם פריצתן של התמכרויות ונרשמת עלייה חדה במקרים של אלימות ותקיפה בתוך המשפחה.

היבט נוסף מגולם בקביעתו של רודולף וירצ'וב, מדען, רופא, סוציולוג ופוליטיקאי בן המאה ה-19. הוא הצהיר: "המגיפה היא תופעה חברתית שבנוסף יש לה כמה היבטים רפואיים".

המגיפה נקלטה בקרקע פורייה והאיצה תגובות ותופעות חברתיות מגוונות - גם הן ביטוי למאמץ למקם באחר את הממשי "הזר" אשר פלש ושיבש ללא היכר את אורחות החיים - ביניהן, ביטויי גזענות ואנטישמיות אך גם ביטויים של סולידריות ושל הגשת עזרה. מרביתן בתיווך טכנולוגיות תקשורת מרחוק ובאמצעות פלטפורמות ורשתות חברתיות, חלקן כאלה התוחמות קהילות טריטוריאליזם, למשל תושבי שכונות או מושבים, אחרות אקסטריטוריאליזם, כדוגמת "מעוז - ענבר", מיזם המקשר בין אנשי מקצוע מובילים בתחומם, אנשי רפואה, חינוך ועובדי ציבור, מנהיגים טבעיים בעלי תודעה חברתית ו"ראש גדול" מכל קצות הארץ ומכל המגזרים; יהודים, ערבים, בדווים וחרדים. המיזם מקיים ותומך בפלטפורמה לתקשורת ישירה החוסכת בירוקרטיות וגוברת על ניתוקים בזמן ובמרחב, מאפשרת קשר ישיר בין מי שנתקל בבעיה עקב משבר הקורונה ובין מי שאוחז בפתרון לה.

במגוון התופעות החברתיות הנקשרות במגפת הקורונה, ניתן להכיר כאמור במאמץ למקם את הממשי, כאובייקט - מופרד מהסובייקט - באחר.

¹ Marie-Hélène Brousse, "Artifice, the Other Side of Fiction What's New About the Dream 120 Years Later?" "the inaugural trauma, that of the moment when the subject and the object coincided, in their abolished difference"

בקליניקה, עבור אנליטיקאי זהו זמן תושייה ותימרון מחושב לכל מקרה ומקרה, בתנאים של הנחיות משתנות הקשורות לנוכחות הגוף, שמירה על מרחק ותקשורת מרחוק. בהכוונת הריפוי, עליו לתמוך במאמצי הסובייקט לאלף את הממשי ולביית אותו, לשוב ולמקם אותו כאובייקט בשדה של האחר. כל זאת, מבלי להיות פטור מנקיטת עמדה ברורה כלפי האתיקה המכוונת את הסובייקט בפעולתו.

לסיום, בתאריך 19.4.20 מסרה מרי הלן ברוס בשידור חי בזום את קריאתה בפרק הראשון של סמינר XVII של ז'אק לאקאן. בדברי הפתיחה, מנה רוג'ר ליטן רשימה ארוכה של ארצות מתוכן פנו ונרשמו המעוניינים בקישור לשיחה. לעצמי הרהרתי: זה מתפשט ! במסעו לארצות הברית, ב-1909, כתב זיגמונד פרויד לאשתו "הם לא מבינים שאני מביא עליהם את המגיפה". בצרפת, הילד שהיה אז בן 8, עתיד לשוב ולקרוא בכתביו ולייסד שנים אחר כך את האסכולה של הפאס. הפאס, אשר הומשג בראשית יישומו כחציית הפנטזמה, ההפרדה בין הסובייקט ובין האובייקט.